

Bölüm 10

BİRİNCİ BASAMAK SAĞLIK HİZMETLERİ VE AŞI UYGULAMALARI

Funda ÖZPULAT¹

GİRİŞ

Çocukların sağlıklarının korunması ve geliştirilmesinde koruyucu sağlık hizmetlerinin önemli bir yeri bulunmakta, bağışıklama hizmetleri ise temel ve vazgeçilmez uygulamalar olarak koruyucu sağlık hizmetleri içerisinde yer almaktadır ⁽¹⁾. Bağışıklama (immünite) vücuda giren yabancı maddelerin etkisizleştirilmesi ya da yok edilmesine yönelik vücudun geliştirdiği durum, enfeksiyon hastalıklarına karşı korunmasını sağlama işlemi olarak tanımlanabilir. İnsanda “Doğal” ve “Edinsel” olmak üzere iki tip bağışıklık bulunmaktadır. Doğal bağışıklık kalıtsal özelliklerle belirlenir ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Edinsel bağışıklık ise antikorlar yoluyla kazanılır, “Aktif” ve “Pasif” olmak üzere iki çeşidi bulunur ^(2,3).

Aktif bağışıklık, etken organizmaya karşı vücudun antikor üretmesiyle oluşan bağışıklık çeşididir. Bireylerin hastalıkları geçirmesi veya aşılama yoluyla edinilen uzun süreli bağışıklamadır. Aşılama karşı oluşan immün yanıt; antijenin dozuna, aşı içindeki adjuvan maddenin etki gücüne, kişinin yaşı ve genetik yapısı gibi etmenlere bağlıdır ^(4,5). Aktif bağışıklamada hedef primer immün cevabın oluşmasıdır. Etkenle ikinci karşılaşmada ise sekonder immün yanıt oluşur. Sonuç olarak istenen ömür boyu korunmanın sağlanmasıdır ⁽⁶⁾.

Pasif bağışıklık, başka canlıların vücudunda gelişen antikorların veya antijenlenmiş lenfositlerin diğer bir canlıya verilmesi sonucu oluşur. Anneden fetüse plesanta yoluyla antikor geçmesiyle kazanılan bağışıklık pasif bağışıklamaya örnek olarak verilebilir. Bu tip bağışıklığın süresi kısadır ^(1,4,5).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, S.Ü. Akşehir Kadir Yallagöz Sağlık Yüksekokulu, funda-ozpulat@hotmail.com

KAYNAKLAR

1. Akşit S. Aşılarla ilgili genel kurallar. Klinik Gelişim. 2012; 25(1): 4-11.
2. Bal Yılmaz H. Çocukluk döneminde bağışıklama ve aşılar. (Editör: Hicran Çavuşoğlu. Pediatri Hemşireliği Akıl Notları). Güneş Tıp Kitabevi. Ayrıntı Basın Yayımları ve Matbaacılık. Ankara: 2018.
3. Türkiye Enfeksiyon Hastalıkları Ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanlık Derneği Erişkin Bağışıklama Rehberi Çalışma Grubu. Erişkin bağışıklama rehberi. 2. Güncelleme-2019. Gülmat Matbaacılık. İstanbul: 2019.
4. Altaş K. Aşılamanın ve pasif bağışıklamanın immunolojik temelleri. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyumu. Çocuk ve Erişkinde Bağışıklama (Aşılama ve İmmünglobulin Kullanımı) 7 - 8 Mayıs 1998. İstanbul. s. 9-15.
5. Çavuşoğlu H. Çocuk sağlığı hemşireliği. 12.Baskı. Sistem Ofset Basımevi. Ankara: 2019.
6. Usluer G. Erişkin Aşılama. (Edt: Prof. Dr. Halil Kurt, Prof. Dr. Sibel Gündeş, Prof. Dr. Mehmet Faruk Geyik. Enfeksiyon Hastalıkları). Nobel Tıp Kitabevleri Tic. Ltd. Şti. İstanbul: 2013.
7. T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Genişletilmiş Bağışıklama Programı Genelgesi, 2008. Sayı: B100TSH0110005.
8. T.C. Sağlık Bakanlığı. Aşılar. <https://asi.saglik.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 24.11.2020.
9. Lahariya C. "Health system approach" for improving immunization program performance. J Family Med Prim Care. Oct-Dec 2015;4(4):487-94.
10. World Health Organization. State of the World's Vaccines and Immunization. Geneva 27, Switzerland: 2002.
11. Ngo NV, Pemunta NV, Muluw NE, et al. Armed conflict, a neglected determinant of childhood vaccination: some children are left behind, Human Vaccines & Immunotherapeutics. 2020;16:6:1454-1463.
12. WHO. Vaccines and immunization. <https://www.who.int/>. Erişim Tarihi: 21.11.2020.
13. Ngoh HLS, WaiNg MC. Vaccination in the primary care setting: when is it safe to proceed?. Singapore Med J. 2016;57(1):3-7.
14. European Union. Vaccination Programmes and Health Systems in the European Union. Report of the Expert Panel on effective ways of investing in Health (EXPH). Publications Office of the European Union, 2018. Luxembourg:2018.
15. Alparslan Ö. Çocukluk dönemi aşı uygulama teknikleri ve ilgili standartlar. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2008;12(2):1-11.
16. El Gammal HA. Maternal satisfaction about childhood immunization in primary health care center Egypt. Pan African Medical Journal. 2014;18:157.
17. Türk Tabipleri Birliği. Birinci basamak sağlık çalışanları için aşı rehberi. Türk Tabipleri Birliği Yayınları. Ankara: 2018.
18. Brenzel L, Wolfson LJ, Fox-Rushby J, et al. Disease control priorities in developing countries. (Edt: Dean T Jamison, Joel G Breman, Anthony R Measham, George Alleyne, Mariam Claeson, David B Evans, Prabhat Jha, Anne Mills, Philip Musgrove). Edition: 2nd. Chapter: Chapter 20. Publisher: World Bank. Oxford University Press. New York: 2006.

19. WHO. Vaccine safety basics learning manual. World Health Organization 2013. Press. 20 Avenue Appia. 1211 Geneva 27. Switzerland: 2013.
20. Milli Pediatri Derneği. Ülkemizde güncel aşılama. <https://www.millipediatri.org.tr/Custom/Upload/files/asilama.pdf>. Erişim Tarihi: 21.11.2020.
21. Bozkurt H.B. Aşı Reddine genel bir bakış ve literatürün gözden geçirilmesi. *Kafkas J Med Sci.* 2018;8(1):71–76.
22. Abdulkarim AA, Ibrahim RM, Fawi AO, et al. Vaccines and immunization: The past, present and future in Nigeria. *Nigerian Journal of Paediatrics.* 2011;38 (4):186-194.
23. Chen B,1, Zhang JM, Jianga Z, et al. Media and public reactions toward vaccination during the 'hepatitis B vaccine crisis'in China. *Vaccine.* 2015;33:1780–1785.
24. Turgut M. Aşıların yan etkileri ve kontrendikasyonları. *Türkiye Klinikleri J Pediatr-Special Topics.* 2004;2(3):335-40.
25. Parlakay AÖ, Kara A. Soğuk Zincir. (Edt: Enver Hasanoğlu. Pratik Aşı Bilgileri). Güneş Tıp Kitapevleri, 2012.
26. Arvas A. Çocuklarda Rutin Aşılama. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Çocuk ve Erişkinde Bağışıklama (Aşılama ve İmmünglobulin Kullanımı) Sempozyumu 7 - 8 Mayıs 1998. İstanbul. s. 25-31.
27. Arısoy ES, Çiftçi E, Hacımustafaoğlu M, et al. *Önceden sağlıklı çocuklarda türkiye ulusal bağışıklama çizelgesinde (ulusal aşı takvimi) yer alan ve almayan aşılarla ilişkin uygulama önerileri.* *J Pediatr Inf.* 2015;9:1-11.
28. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Vaccines by Disease.<https://www.cdc.gov/vaccines/>. Erişim Tarihi: 21.11.2020.
29. Kirkwood CD, Ma LM, Carey ME, et al. The rotavirus vaccine development pipeline. *Vaccine.* 2019;37:7328–7335.
30. Sullivan SG, Price OH, Regan AK. Burden, effectiveness and safety of influenza vaccines in elderly, paediatric and pregnant populations. *Therapeutic Advances in Vaccines and Immunotherapy.* 2019;7:1-16.
31. Gentile Á, Bakir J, Agosti MR, et al. Meningococcal Disease in Children in Argentina A 3-year Active Sentinel Hospital Surveillance Study. *Pediatr Infect Dis J.* 2017;Mar:36(3):296-300.
32. Somer A, Acar M. Meningokok aşılı. *Çocuk Dergisi.* 2017;17(3):93-98.
33. Mutua MK, Mohamed SF, Porth JM, et al. Inequities in on-time childhood vaccination: evidence from sub-saharan Africa. *Am J Prev Med* 2020;000(000):1–13.